

Rapport

I&O-Zetelpeiling

3 maart 2021

Opnieuw licht verlies voor VVD, maar gat met PVV en CDA wordt niet kleiner

Colofon

Maart peiling #1 I&O Research

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2021/66

Datum

maart 2021

Auteurs

Milan Driessen
Wietse van Engeland
Peter Kanne

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron (I&O Research) duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

Belangrijkste uitkomsten	4
1 VVD daalt, maar achtervolgers profiteren niet	8
1.1.1 Waaron men niet langer VVD stemt	9
1.1.2 Volt-kiezers met name enthousiast over Europa	11
1.2 Switchgedrag sinds vorige peiling	13
1.3 Partij van tweede (of derde) voorkeur	14
2 Tevredenheid kabinet-Rutte III	15
2.1 Tevredenheid met kabinet Rutte III neemt gestaag af	15
3 Online stemhulpen	17
3.1 Vooral jongeren gebruiken stemhulp	17
3.2 Het advies van de Stemwijzer	18
3.3 Advies van het KiesKompas	19
4 Regeringsdeelname	20
4.1 Rechtse kiezers vinden regeringsdeelname vaak essentieel	20
4.2 Waarom willen PVV- en FvD-kiezers meeregeren?	21
5 Onderzoeksverantwoording	22

Belangrijkste uitkomsten

Licht verlies VVD, maar gat met PVV en CDA blijft groot; Volt naar 2 zetels

De VVD blijft zetels verliezen in de I&O Research zetelpeiling, maar blijft de onbetwiste grootste partij. Begin vorige maand stond de VVD nog op 43 zetels in onze peiling, met 24 zetels voorsprong op PVV en CDA. Nu heeft de VVD er 18 meer dan de PVV en 20 meer dan het CDA. De PVV blijft stabiel op 19 zetels staan en het CDA verliest er twee ten opzichte van de peiling van 1 februari.

D66 volgt daarachter met 15 zetels: één meer dan twee weken geleden (geen significant verschil), maar drie meer dan begin februari (toen 12 zetels).

PvdA en GroenLinks blijven stabiel op respectievelijk 13 en 12 zetels staan.

De SP komt op 9 zetels, één minder dan twee weken geleden en twee minder dan vorige maand.

Volt kwam twee weken geleden voor het eerst op een zetel in de I&O-peiling, inmiddels zijn dat er twee.

Forum voor Democratie komt op 5 zetels, begin februari stonden ze op 3 zetels, een licht herstel dus.

Ook de PvdD, 50Plus en SGP (+1) krijgen er één bij ten opzichte van twee weken geleden.

DENK en JA21 komen beide op twee zetels (beide min één, maar deze kleine verschuivingen vallen binnen de onzekerheidsmarges).

De overige partijen¹ komen niet boven de kiesdrempel uit in de peiling.

Tabel 1 - I&O Zetelpeiling 2 maart 2021

	UITSLAG		PEILING				VERSCHIL	
	TK 2017	13 mrt 2020	25 jan 2021	1 feb 2021	15 feb 2021	2 mrt 2021	t.o.v. 15 feb	t.o.v. TK17
VVD	33	27	42	43	39	37	-2	+4
PVV	20	17	19	19	19	19	0	-1
CDA	19	14	17	19	18	17	-1	-2
D66	19	10	14	12	14	15	+1	-4
GroenLinks	14	17	13	11	12	12	0	-2
SP	14	9	11	11	10	9	-1	-5
PvdA	9	14	12	13	13	13	0	+4
CU	5	6	7	7	5	5	0	0
PvdD	5	6	4	5	5	6	+1	+1
50Plus	4	10	1	1	1	2	+1	-2
SGP	3	4	3	3	3	4	+1	+1
DENK	3	1	1	2	3	2	-1	-1
FvD	2	15	4	3	4	5	+1	+3
JA21	-	-	2	1	3	2	-1	+2
Volt	-	-	-	-	1	2	+1	+2
Totaal	150	150	150	150	150	150		

¹ In deze peiling zijn ook de volgende partijen voorgedcodeerd meegenomen: BIJ1, BoerBurgerBeweging (BBB), Code Oranje, NIDA en de Piratenpartij. Zij komen allen niet boven de kiesdrempel

De terugloop van de VVD en de dynamiek in de campagne

De VVD levert opnieuw twee zetels in, maar als we het hele electorale krachtenveld bezien zijn er geen grote verschuivingen. Wat is daarvan de verklaring? Wat is er te zeggen over de huidige dynamiek? Rode draad: er gebeurt weinig, omdat er weinig gebeurt.

Twee weken geleden (toen de VVD 4 zetels inleverde) zagen we dat er vaak inhoudelijke gronden waren om niet langer VVD te stemmen. Daar komen nu ook de live debatten en stemhulpen als factoren bij. Twee instrumenten die de kiezer helpen (meer) op inhoud te stemmen.

Stemhulpen

Mensen die een stemhulp invulden krijgen het vaakst VVD als “stemadvies”, maar relatief gezien niet veel vaker dan het aandeel van de VVD in de peilingen. Dat geldt wel voor GroenLinks, D66, PvdA, 50 Plus en Volt, die de gebruikers van de stemhulp naar verhouding vaak worden “aanbevolen”, met name in de StemWijzer, de meest gebruikte stemhulp.

De debatten

Voor de debatten geldt iets vergelijkbaars: ze laten nog geen “game changer” zien, maar geven wellicht een blik op wat er kan komen. Uit I&O-onderzoek direct na het RTL-debat onder 1.700 kijkers² blijkt dat deze kijkers Sigrid Kaag het meest overtuigend vonden, op enige afstand gevolgd door Mark Rutte, Jesse Klaver en Lilian Marijnissen. Rutte deed het zeker niet slecht, maar niet overtuigend beter dan de andere kandidaten. Terwijl Sigrid Kaag verrassend goed scoort.

Uit onderhavige peiling – onder een representatieve groep kiezers – blijkt dat degenen die het debat hebben gezien of er alleen over hoorden of lazen, vinden (of denken) dat Mark Rutte het meest overtuigend was. Daarna geldt dat voor Sigrid Kaag en Geert Wilders. Sigrid Kaag deed het niet alleen goed onder D66-kiezers, maar ook onder kiezers van GroenLinks, PvdA en PvdD. Een kiezer die overstapte van VVD naar D66: *“D66 sluit beter aan bij mijn standpunten. Dit komt mede door het NPO Radio debat en het RTL debat.”*

Geert Wilders deed het vooral goed onder kiezers van de PVV en FvD.

Grote dossiers zeuren door

Het lijkt er bovendien op dat enkele grote dossiers – zoals de toeslagenaffaire en de coronacrisis – langzaamaan hun tol gaan eisen. We zien als gevolg hiervan ook de tevredenheid met het demissionaire kabinet dalen (zie hierna). Een citaat van een kiezer die overstapt van VVD naar PVV illustreert dit:

“Eigenlijk staat de PVV mij tegen op een fiks aantal punten zoals bijv. een Nexit... (...) Het is meer een proteststem tegen het zittend kabinet en partijen. Er zijn teveel schandalen waardoor ik als burger het vertrouwen ben verloren. Een toeslagenaffaire waaruit geen enkele lering wordt getrokken, de schadevergoeding voor mensen in Groningen die maar uitblijft, enz.”

Samenvattend: er gebeurt weinig, omdat er weinig gebeurt

Er gebeurde dus al wel iets door de stemhulpen en de debatten, maar omdat er geen overtuigende “winnaar” was – in de beleving van de kiezers – had dit weinig effect op de peilingen. Mede daardoor profiteren bijvoorbeeld D66, GL en SP electoraal niet of nauwelijks van het optreden van hun lijsttrekkers. Waar weer uit volgt: er gebeurt niets, omdat er niets gebeurt.

---

² Waarover we later deze week meer zullen rapporteren.

Volt-kiezers met name enthousiast over Europa

De kiezers van de relatief nieuwe partij Volt noemen de pan-Europese blik vaak als reden voor hun stemkeuze. Daarnaast zijn er kiezers die hun geluid ‘fris’ vinden of via een stemhulp bij deze partij terechtgekomen zijn. Volt wordt in de Stemwijzer relatief vaak aanbevolen (zie [par 3.1](#)). Met name de progressieve partijen D66 en GroenLinks verliezen kiezers aan Volt (zie [par. 1.2](#)). De winst die deze partijen boeken door kiezers van VVD aan te trekken verliezen ze weer aan o.a. Volt.

In de entree van Volt en de toelichtingen die kiezers geven is ook te zien hoe het werkt: de partij heeft zich op eigen kracht een plek in de peilingen verworven, maar mede doordat Volt in meerdere peilingen een zetel heeft krijgt de partij van Laurens Dassen meer media-aandacht, waardoor de positie in de peiling verstevigt.

Een Volt-kiezer die twee weken geleden nog op GroenLinks wilde stemmen:

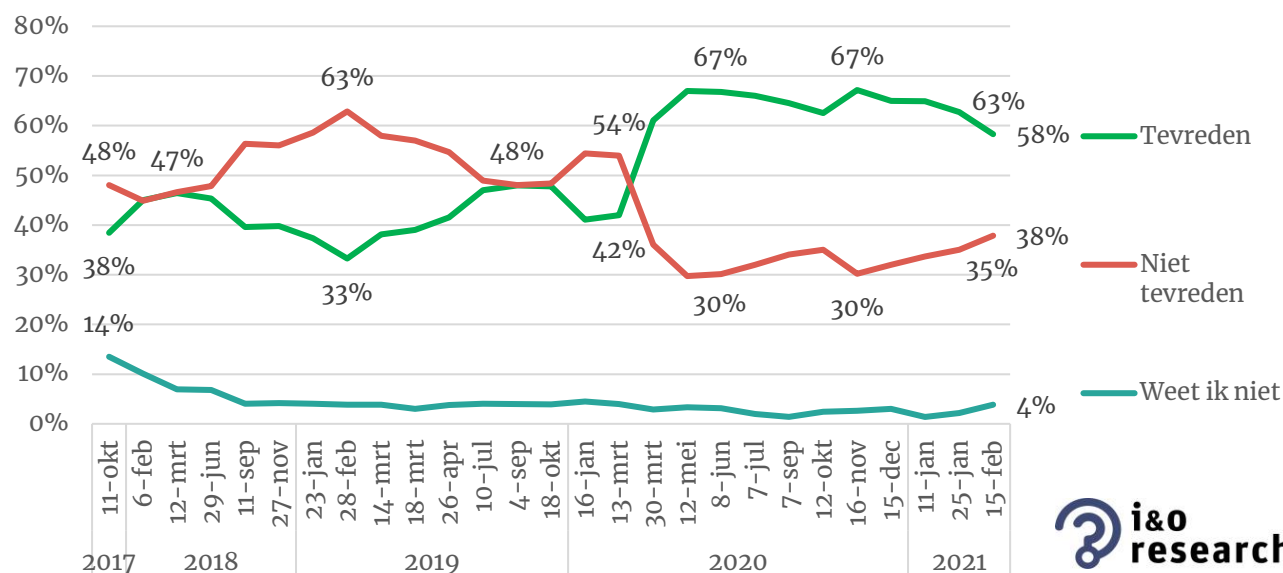
“Ik weet nu iets meer inhoudelijk van de plannen van Volt en heb de lijststrekker afgelopen week in het jongerenprogramma van NOS gezien (in de aflevering met BIJ1 en JA21). Daarnaast heb ik gelezen dat Volt het goed lijkt te doen in de peilingen en kans maakt op een zetel. Ik twijfel over GroenLinks, omdat deze partij minder goed mijn standpunten vertegenwoordigt. Mijn reden om op deze partij te stemmen zou grotendeels strategisch zijn. Ik hoop dat na de verkiezingen een brede coalitie met links mogelijk is.”

Tevredenheid met kabinet Rutte III neemt verder af

De tevredenheid met het (demissionaire) kabinet neemt gestaag af: was in november nog 67 procent tevreden met het kabinet Rutte-III nu is dat nog 58 procent. De ontevredenheid met het kabinet neemt navenant toe: van 30 procent in november naar 38 procent nu.

Figuur 1 – Tevredenheid met kabinet

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” Basis: totale steekproef (N=2.685)

Bron: I&O Research, maart 2021

Verantwoording

Dit onderzoek vond plaats van maandagmiddag 1 maart tot dinsdagmiddag 2 maart 2021.

Er werkten in totaal 2.685 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek.

Het grootste deel hiervan (2.493) is afkomstig uit het I&O Research Panel en 192 respondenten vulden de vragenlijst via het panel van PanelClix.

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.685$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 1,9 procent.

1 VVD daalt, maar achtervolgers profiteren niet

Licht verlies VVD, maar gat met PVV en CDA blijft groot; Volt naar 2 zetels

De VVD blijft zetels verliezen in de I&O Research zetelpeiling, maar blijft de onbetwiste grootste partij. Begin vorige maand stond de VVD nog op 43 zetels in onze peiling, met 24 zetels voorsprong op PVV en CDA. Nu heeft de VVD er 18 meer dan de PVV en 20 meer dan het CDA. De PVV blijft stabiel op 19 zetels staan en het CDA verliest er twee ten opzichte van de peiling van 1 februari.

D66 volgt daarachter met 15 zetels: één meer dan twee weken geleden (geen significant verschil), maar drie meer dan begin februari (toen 12 zetels).

PvdA en GroenLinks blijven stabiel op respectievelijk 13 en 12 zetels staan.

De SP komt op 9 zetels, één minder dan twee weken geleden en twee minder dan vorige maand.

Volt kwam twee weken geleden voor het eerst op een zetel in de I&O-peiling, inmiddels zijn dat er twee.

Forum voor Democratie stond begin februari op 3 zetels, maar komt nu op 5 zetels, een licht herstel dus. Ook de PvdD, 50Plus en SGP (+1) krijgen er één bij ten opzichte van twee weken geleden. DENK en JA21 komen beide op twee zetels (beide min één, maar deze kleine verschuivingen vallen binnen de onzekerheidsmarges).

De overige partijen³ komen niet boven de kiesdrempel uit in de peiling.

Tabel 2 - Peiling Tweede Kamerverkiezingen in zetels

“Als er vandaag verkiezingen voor de Tweede Kamer zouden worden gehouden, op welke partij zou u dan stemmen?”

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen (n=2.326).

UITSLAG	P E I L I N G																+/- t.o.v. 15 feb	+/- t.o.v. TK 2017
	TK '17	jan 20	13 mrt 20	30 mrt 20	12 mei 20	9 jun 20	7 juli 20	7 sep t 20	12 okt 20	16 nov 20	15 dec 20	11 jan 21	25 jan 21	1 feb 21	15 feb 21	2 mrt 21		
VVD	33	27	27	36	43	45	39	40	42	44	43	43	42	43	39	37	-2	+4
PVV	20	16	17	15	13	15	16	19	19	21	22	20	19	19	19	19	0	-1
CDA	19	15	14	14	13	14	17	13	14	13	19	18	17	19	18	17	-1	-2
D66	19	11	10	9	8	11	14	13	14	13	13	13	14	12	14	15	+1	-4
GL	14	18	17	16	16	15	16	15	14	13	12	13	13	11	12	12	0	-2
SP	14	9	9	9	11	10	9	10	9	10	9	10	11	11	10	9	-1	-5
PvdA	9	13	14	14	15	13	12	13	13	13	13	11	12	13	13	13	0	+4
CU	5	9	6	7	7	7	7	7	7	7	6	7	7	7	5	5	0	0
PvdD	5	5	6	6	5	4	4	4	5	4	4	4	4	5	5	6	+1	+1
50Plus	4	8	10	7	1	1	0	2	1	1	1	1	1	1	1	2	+1	-2
SGP	3	4	4	4	4	4	4	3	3	3	3	3	3	3	3	4	+1	+1
DENK	3	1	1	1	1	0	0	1	2	2	1	1	1	2	3	2	-1	-1
FvD	2	14	15	12	12	11	12	10	7	6	4	4	4	3	4	5	+1	+3
JA21	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	1	3	2	-1	+2
Volt	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	+1	+2
Totaal	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150	150		

³ In deze peiling zijn ook de volgende partijen voorgedcodeerd meegenomen: BIJ1, BoerBurgerBeweging (BBB), Code Oranje, NIDA en de Piratenpartij. Zij komen allen niet boven de kiesdrempel

Tabel 3 - Peiling Tweede Kamerverkiezingen in percentages

Basis: zou zeker/waarschijnlijk stemmen en heeft eerste voorkeur (n=2.160, in percentages).

	PEILING (in %)																
	TK 2017	jan 20	13 mrt 20	30 mrt 20	12 mei 20	9 jun 20	7 juli 20	7 sept 20	12 okt 20	16 nov 20	15 dec 20	11 jan 21	25 jan 21	1 feb 21	15 feb 21	2 mrt 21	Marge (n=2.160)
VVD	21,3	17,6	18,0	23,2	28,4	28,1	24,9	26,0	26,9	28,2	27,4	27,5	27,1	27,3	24,6	23,4	(21,6; 25,2)
PVV	13,1	10,7	11,0	9,9	8,4	9,9	10,4	12,5	12,5	13,5	14,2	12,8	12,3	12,1	12,0	11,8	(10,4; 13,2)
CDA	12,4	9,7	9,6	9,0	8,5	8,9	11,1	8,7	8,8	8,7	12,5	11,8	11,2	11,9	11,9	11,2	(9,9; 12,5)
D66	12,2	7,3	6,5	5,7	5,2	7,2	9,1	8,6	9,4	8,4	8,3	9,0	9,0	7,9	8,8	9,4	(8,2; 10,6)
GL	9,1	11,8	11,1	10,7	10,5	10,0	10,3	10,1	9,0	8,2	8,1	8,9	8,5	7,1	8,2	7,5	(6,4; 8,6)
SP	9,1	6,1	6,0	6,1	7,1	6,3	6,1	6,5	6,2	6,6	6,0	6,5	7,1	6,9	6,8	6,2	(5,2; 7,2)
PvdA	5,7	8,8	9,5	9,5	9,7	8,7	8,0	8,4	8,7	8,7	8,9	7,1	7,9	8,3	8,8	8,1	(6,9; 9,3)
CU	3,4	5,8	4,1	5,0	4,8	4,9	4,4	4,6	4,6	4,7	3,8	5,1	4,6	4,5	3,6	3,7	(2,9; 4,5)
PvdD	3,2	3,3	4,0	4,2	3,5	3,1	3,1	3,2	3,2	3,1	3,1	3,2	2,7	3,3	3,4	3,9	(3,1; 4,7)
50+	3,1	5,3	6,6	5,0	0,7	1,0	0,5	1,3	1,0	1,1	0,9	0,8	0,8	0,8	0,9	1,6	(1,1; 2,1)
SGP	2,1	2,7	2,6	2,8	3,1	3,1	2,9	2,2	2,5	2,3	2,4	2,3	2,5	2,5	2,5	2,6	(1,9; 3,3)
DENK	2,1	0,9	0,9	0,7	0,7	0,4	0,5	0,7	1,3	1,3	0,8	0,8	0,9	1,9	1,9	1,8	(1,2; 2,4)
FvD	1,8	9,2	9,8	7,7	8,2	7,4	7,9	6,7	4,8	4,1	2,9	2,9	2,9	2,5	2,6	3,2	(2,5; 3,9)
JA21												1,3	1,5	1,1	2,0	1,7	(1,2; 2,2)
Volt															0,7	1,6	(1,1; 2,1)
Anders ⁴	0,6	0,4	0,4	0,3	0,8	0,4	0,4	0,7	0,8	0,5	0,4	0,1	1,0	2,1	1,3	2,0	(1,5; 2,7)
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	

1.1.1 Waarom men niet langer VVD stemt

Twee weken geleden (toen de VVD 4 zetels inleverde) zagen we dat er vaak inhoudelijke gronden waren om niet langer VVD te stemmen. Daar komen nu ook de live debatten als factor bij. Kiezers noemen het gebruik van een Stemhulp⁵ als iets wat hun mening heeft veranderd en hen meer duidelijkheid over de standpunten van partijen (en hoe zij zich daartoe verhouden). Ook neemt de tevredenheid met het huidige kabinet af (zie [hoofdstuk 2](#)). Het lijkt erop dat enkele grote dossiers – zoals de Toeslagenaffaire en de coronacrisis – langzaamaan hun tol gaan eisen. Zoals een kiezer die overstapt van VVD naar PVV het verwoordt:

“Eigenlijk staat de PVV mij tegen op een fiks aantal punten zoals bijv. Een Nexit... (...) Het is meer een proteststem tegen het zittend kabinet en partijen. Er zijn teveel schandalen waardoor ik als burger het vertrouwen ben verloren. Een toeslagenaffaire waaruit geen enkele lering wordt getrokken, de schadevergoeding voor mensen in Groningen die maar uitblijft, enz..

De VVD wint aan de andere kant ook weer stemmen door de debatten en stemhulpen. Het illustreert hoe de wisselingen “onder de motorkap” van de zetelpeiling plaatsvinden. Hieronder een weergave van de stemmotivaties van kiezers die tussen medio februari zijn geswitcht van de VVD naar een andere partij.

⁴ Geen van de overige partijen komt boven de kiesdrempel uit. BIJ1 behaalde wel een halve zetel (0,4%) en wordt in de volgende peiling voorgedcodeerd opgenomen. Dat laatste geldt ook voor Volt, die nu op 1 zetel komen.

⁵ Met name de Stemwijzer en Kieskompas, zie ook [hoofdstuk 3](#)

Tabel 5 – Stemmotivaties van (voormalig) VVD-kiezers

Partijvoorkeur 15 februari	Partijvoorkeur nu	Kunt u uitleggen waarom u van mening bent veranderd?
VVD	PVV	<i>Slap debat van Rutte en sterker optreden van Wilders, vooral tegen het gezeur van Kaag die vliegen wil afvangen en doorzichtig is.</i>
VVD	PVV	<i>Sterke gevoelens om asielzoekers te weren</i>
VVD	PVV	<i>Eigenlijk staat de PVV mij tegen op een fiks aantal punten zoals bijv. een Nexit...hoewel wel kritisch tegenover de uitgaven van de EU kan worden gekeken. Het is meer een proteststem tegen het zittend kabinet en partijen. Er zijn teveel schandalen waardoor ik als burger het vertrouwen ben verloren. Een toeslagenaffaire waaruit geen enkele lering wordt getrokken, de schadevergoeding voor mensen in Groningen die maar uitblijft, enz..</i>
VVD	PVV	<i>Wilders deed enkele rake uitspraken, Rutte vond ik niet sterk in het debat</i>
VVD	CDA	<i>Het zit sowieso heel dicht bij elkaar dus ik ben tussen deze twee heen en weer aan het gaan</i>
VVD	CDA	<i>De standpunten van CDA komen dichtst bij mijn ideeën , tevens gemeten via de stemwijzer 2021</i>
VVD	CDA	<i>Ben twijfelachtig tussen cda en vvd</i>
VVD	CDA	<i>In het debat gisterenavond vond ik Hoekstra beter uit de verf komen dan Rutte</i>
VVD	D66	<i>VVD heeft veel fouten gemaakt de afgelopen jaren, om deze reden wat kieswijzers gedaan en al komt VVD op 1 kijk ik desondanks wat om mij heen.</i>
VVD	D66	<i>D66 sluit beter aan bij mijn standpunten. Dit komt mede door het npo radio debat en het rtl debat.</i>
VVD	D66	<i>Gematigder, migratie beleid, onderwijs, klimaat</i>
VVD	GroenLinks	<i>Groen Links is kritisch op huidig regeringsbeleid. VVD met huidige, tamelijk stupide, coronamaatregelen prijst zich uit de markt</i>
VVD	GroenLinks	<i>Standpunt mbt milieu en cultuur</i>
VVD	Forum voor Democratie	<i>Forum wil de boeren niet kapotmaken</i>
VVD	Volt	<i>Volt: Positiviteit, samen sterk in Europa, fris, nieuw geluid VVD: regentenmentaliteit. Veel kans gehad wat te doen aan misinformatie burger en fouten grote overheidslichamen maar daar is helemaal niets van terecht gekomen.</i>

1.1.2 Volt-kiezers met name enthousiast over Europa

De kiezers van de relatief nieuwe partij Volt noemen de Europese blik vaak als reden voor hun stemkeuze. Daarnaast zijn er kiezers die hun geluid ‘fris’ vinden of via een stemhulp bij deze partij terechtgekomen zijn. Volt wordt in de Stemwijzer relatief vaak aanbevolen (zie [par 3.1](#)). Met name de progressieve partijen D66 en GroenLinks verliezen kiezers aan Volt (zie [par. 1.2](#)). De winst die ze boeken door kiezers van VVD aan te trekken verliezen ze weer aan Volt.

In de entree van Volt en de toelichtingen die kiezers geven is ook te zien hoe het werkt: de partij heeft zich op eigen kracht een plek in de peilingen verworven, maar doordat Volt in meerdere peilingen een zetel heeft krijgt de partij van Laurens Dassen meer media-aandacht, waardoor de positie in de peiling verstevigt. Een Volt-kiezer die twee weken geleden nog op GroenLinks wilde stemmen:

“Ik weet nu iets meer inhoudelijk van de plannen van Volt en heb de lijststrekker afgelopen week in het jongerenprogramma van NOS gezien (in de aflevering met BIJ1 en JA21). Daarnaast heb ik gelezen dat Volt het goed lijkt te doen in de peilingen en kans maakt op een zetel. Ik twijfel over GroenLinks, omdat deze partij minder goed mijn standpunten vertegenwoordigt. Mijn reden om op deze partij te stemmen zou grotendeels strategisch zijn. Ik hoop dat na de verkiezingen een brede coalitie met links mogelijk is.”

Tabel 6 – Stemmotivaties van Volt-kiezers

Partijvoorkeur 15 februari	Partijvoorkeur nu	Kunt u uitleggen waarom u van mening bent veranderd? / Wat spreekt u aan in Volt?
VVD	Volt	<i>Volt: Positiviteit, samen sterk in Europa, fris, nieuw geluid VVD: regentenmentaliteit. Veel kans gehad wat te doen aan mininformatie burger en fouten grote overheidslichamen maar daar is helemaal niets van terecht gekomen.</i>
VVD	Volt	<i>Ik heb sindsdien een kieswijzer ingevuld en mij verdiept in Volt. De standpunten van Volt komen beter overeen met mijn standpunten.</i>
CDA	Volt	<i>Grootste oorzaak is gebrek aan visie bij het huidige kabinet en hoe ze met tunnelvisie het coronabeleid hanteren</i>
D66	Volt	<i>ik ben eens met bijna alle punten van Volt. D66 vind ik te wispelturig</i>
D66	Volt	<i>De Europese gedachte zie ik meer bij Volt dan bij D66. Ik wordt moe van het ageren van D66 richting PVV.</i>
D66	Volt	<i>Het doorslaggevende verschil tussen Volt en D66 is dat Volt wil focussen op een pan-europese aanpak voor grote problemen. Ik denk dat dit de enige manier is om grote problemen zoals klimaat en corona aan te pakken. Ook vind ik het goed dat Volt net iets meer neigt richting thorium centrales. Overigens vind ik nog wel dat Sigrid Kaag een goede premier zou zijn.</i>
D66	Volt	<i>Aandacht voor Europese oplossingen voor de grootste problemen.</i>
GroenLinks	Volt	<i>Volt is pro kernenergie en denk dat dit een vd oplossingen voor het klimaatprobleem is</i>
GroenLinks	Volt	<i>Past meer bij mijn standpunten en ook een kans dat ze in de kamer komen</i>

GroenLinks	Volt	<i>Volt staat in het algemeen wat dichterbij mijn eigen standpunten. Met name kernenergie is een belangrijk punt.</i>
GroenLinks	Volt	<i>Ik weet nu iets meer inhoudelijk van de plannen van Volt en heb de lijnstrekker afgelopen week in het jongerenprogramma van NOS gezien (in de aflevering met BIJ1 en JA21). Daarnaast heb ik gelezen dat Volt het goed lijkt te doen in de peilingen en kans maakt op een zetel. Ik twijfel over GroenLinks, omdat deze partij minder goed mijn standpunten vertegenwoordigt. Mijn reden om op deze partij te stemmen zou grotendeels strategisch zijn. Ik hoop dat na de verkiezingen een brede coalitie met links mogelijk is.</i>
GroenLinks	Volt	<i>Ik vind dat Volt goede punten heeft en ook in het Europese parlement doen ze goede dingen. Kieswijzer kwamen ook op Volt uit</i>
Partij voor de Dieren	Volt	<i>Pro Europa partij. PvdD was tegen de avondklok en daar ben ik voor.</i>
Onbekend	Volt	<i>Het Europese karakter, belangrijke vraagstukken zoals de Corona crisis en het klimaat moet Europees opgelost worden.</i>
Onbekend	Volt	<i>jong en fris</i>
Onbekend	Volt	<i>De aanpak van Europa, het voelt niet alsof ze stemmen proberen te winnen door dingen te roepen die mensen willen horen. Bij andere partijen voelt dat wel zo. Dus daardoor vertrouw ik ze meer. Daarnaast ben ik het gewoon met 95 % eens met deze partij wat met geen andere is.</i>
Onbekend	Volt	<i>Grote Europese aanpak, groene, linkse partij</i>
Onbekend	Volt	<i>Europese aanpak</i>
Onbekend	Volt	<i>Idealistische en positieve standpunten aangaande onderwerpen die ik belangrijk vind, van jonge en vernieuwende partij.</i>

1.2 Switchgedrag sinds vorige peiling

Van de ruim 2.160 respondenten met een eerste stemvoorkeur hebben er 1.364 in de laatste peiling van 15 februari ook meegedaan. Dit biedt een indicatie van het switchgedrag van kiezers de afgelopen weken.

We zien beweging bij vrijwel elke partij: ongeveer 10 tot 15 procent van elke kiezersgroep is in twee weken gewisseld van voorkeur (circa 80 à 85 procent kiest dezelfde partij als twee weken geleden).

Tabel 4 – Switchgedrag ten opzichte van vorige peiling

Stemintentie Nu (2-mrt)	Stemintentie 15-feb												
	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	SGP	FvD	JA21
VVD	20%	89%	2%	7%	3%		1%	2%	1%	1%			
PVV	10%	2%	90%	2%			0%	1%	3%			8%	14%
CDA	10%	2%	1%	85%	2%			1%	4%		4%		
D66	8%	2%		1%	85%	8%	1%	3%		5%			
GL	6%	1%			1%	73%	1%	2%		6%			
SP	5%	0%	1%	1%	1%	1%	88%	1%					
PvdA	7%	0%		1%	3%	2%	1%	85%	1%	1%			4%
CU	3%	0%		2%		1%		1%	88%		2%		
PvdD	3%	0%				6%	2%	2%	1%	75%			
50 Plus	1%	0%	1%			0%							3%
SGP	2%										92%	3%	
DENK	2%												
FvD	3%	0%	3%				0%			2%		87%	
JA21	1%		1%								2%		68%
Volt	1%	1%		0%	4%	5%				1%			
weet ik (nog) niet	12%	4%	1%	2%	2%	3%	2%	3%		1%			8%
Overig / wil ik niet zeggen	3%	0%	1%	0%	0%	1%	2%	1%	2%	7%	0%	0%	7%
N =	2.160	317	138	159	124	140	90	155	68	53	41	35	27

1.3 Partij van tweede (of derde) voorkeur

Ongeveer drie op de tien kiezers met een eerste voorkeurspartij is ‘geland’: 29 procent zegt geen andere partij te overwegen. Twee weken geleden was dat nog 22 procent.

Van de huidige VVD-kiezers zegt 41 procent dat deze keuze vast staat. Voor 28 procent van de VVD-kiezers komt ook het CDA in aanmerking. D66 wordt door 17 procent overwogen. De overige partijen worden minder vaak overwogen door VVD-kiezers.

De linkse kiezers zijn het minst zeker van hun stem aan één enkele partij. Al met al zien we dat er nog ruimte is voor beweging tussen partijen.

Tabel 5 - Andere partijen die worden overwogen

“Zijn er andere partijen die voor u in aanmerking komen om op te stemmen?” (in procenten)

Basis: heeft eerste voorkeur (n=2.160).

	Huidige stemvoorkeur															
	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA	CU	PvdD	50+	SGP	DEN K*	FvD	JA21*	Volt*
Geen andere partij	29	41	31	24	19	19	25	24	25	23	36	55	34	33	12	7
VVD	9	-	13	32	20	4	2	3	9	3	16	5	0	4	16	12
PVV	5	6	-	2	1	0	9	2	3	0	21	3	4	39	50	0
CDA	12	28	8	-	14	1	8	5	36	1	16	3	3	1	10	2
D66	13	17	0	15	-	32	6	28	8	7	3	0	9	0	0	39
GL	11	3	1	3	33	-	16	36	11	32	7	0	7	0	0	40
SP	7	2	9	4	4	21	-	21	0	22	9	3	9	3	6	2
PvdA	10	5	3	7	25	34	27	-	13	16	4	0	5	2	0	13
CU	6	4	1	24	5	2	3	7	-	4	0	27	0	3	0	8
PvdD	6	1	2	1	9	27	19	7	7	-	3	0	0	3	0	12
50 Plus	2	2	2	5	1	1	6	2	0	3	-	0	0	1	7	2
SGP	2	1	5	4	0	0	2	0	19	0	0	-	0	6	5	0
DENK	1	1	0	0	0	2	2	2	0	0	2	3	-	0	0	0
FvD	3	1	20	0	0	0	0	0	0	1	6	5	0	-	18	0
JA21	4	3	17	3	1	0	2	1	0	0	2	3	0	8	-	4
Volt	3	1	0	0	15	6	1	4	0	9	0	0	4	0	0	-
Bij1	1	0	0	0	1	5	1	1	0	4	0	0	3	0	0	3
BBB	1	1	2	0	0	0	0	0	0	2	0	0	0	4	0	0
CO	2	0	5	0	0	0	4	1	0	1	0	0	0	7	14	6
NIDA	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	20	0	0	0
PP	1	0	0	0	2	1	2	0	0	5	0	0	3	0	4	3
Anders	1	0	2	1	2	1	0	0	0	2	0	0	0	1	1	3
Weet ik niet	6	5	7	5	7	8	7	4	2	11	10	5	15	4	4	0
N =	2.160	479	205	221	204	190	130	228	103	94	32	60	28	64	33	37

* Cijfers indicatief; n < 50

Bron: I&O Research, maart 2021

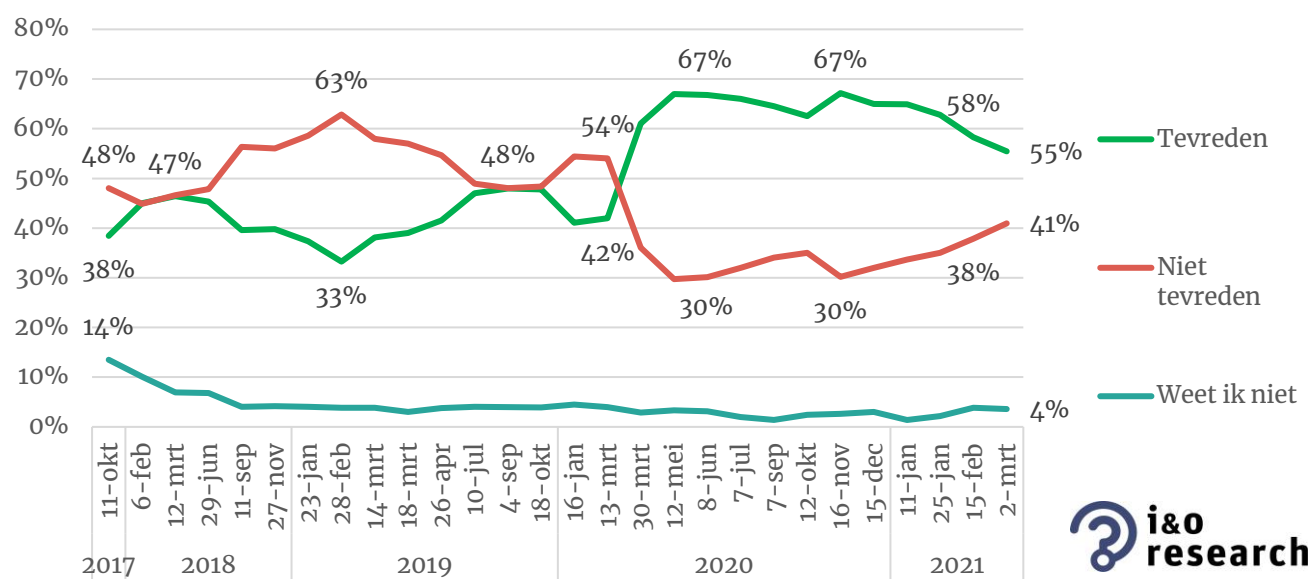
2 Tevredenheid kabinet-Rutte III

2.1 Tevredenheid met kabinet Rutte III neemt gestaag af

De tevredenheid met het (inmiddels demissionaire) kabinet neemt sinds november vorig jaar gestaag af: toen was 67 procent nog tevreden met het kabinet Rutte-III, nu is dat nog 55 procent. Inmiddels zijn vier op de tien Nederlanders ontevreden met het kabinet (41%). In november van vorig jaar was dit nog 30 procent.

Figuur 2 – Tevredenheid met kabinet

“Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het – nu afgetreden – kabinet-Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?” Basis: totale steekproef (N=2.685)

Bron: I&O Research, maart 2021

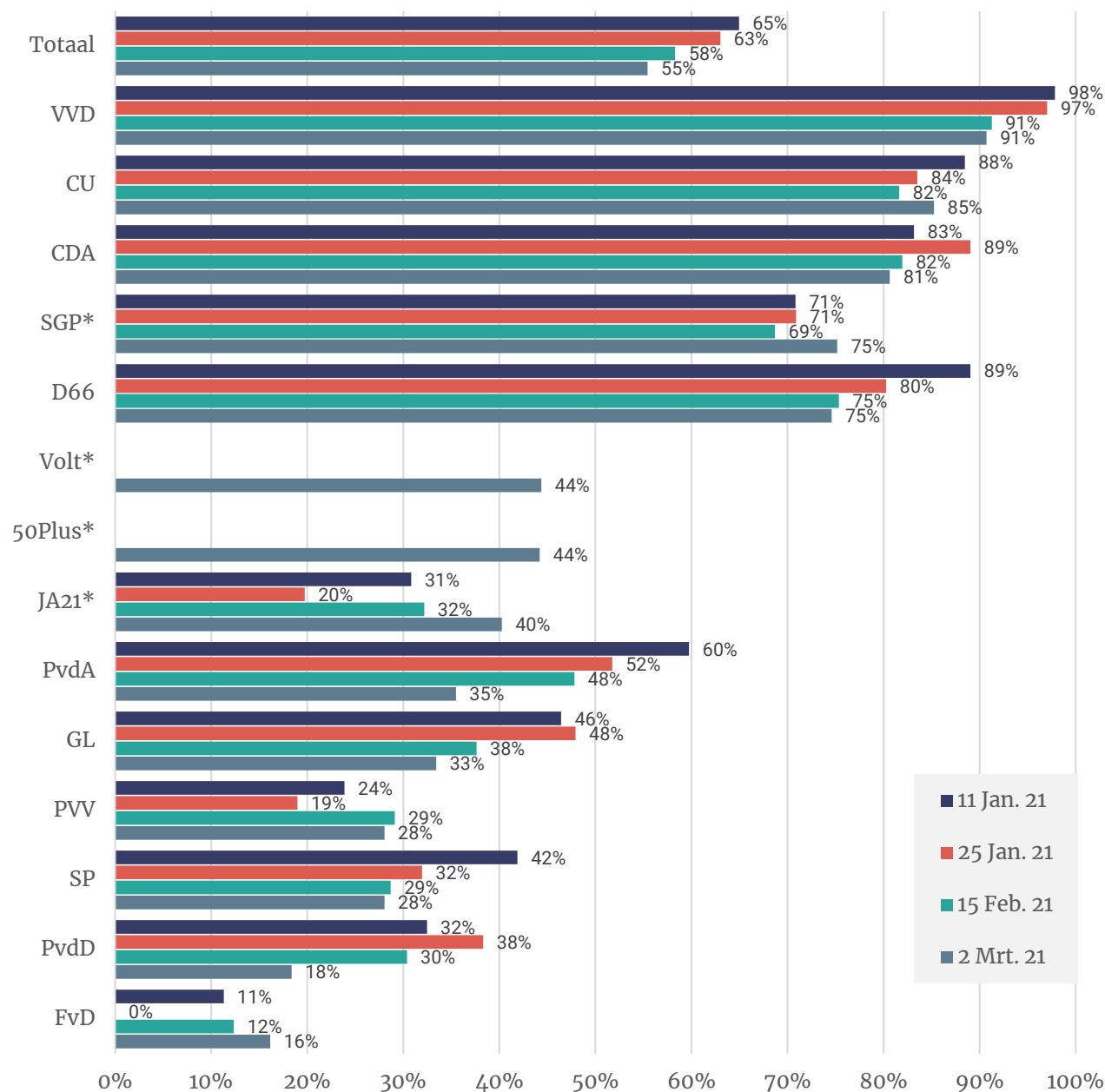

Met name kiezers linkse partijen ontevredener geworden in 2021

Begin 2021 was circa twee op de drie Nederlanders (65%) tevreden met het – toen nog missionaire – kabinet. In de tussentijd is het kabinet gevallen en is de tevredenheid onder kiezers van de linkse oppositiepartijen fors gedaald. Zes op de tien PvdA-kiezers was begin januari nog tevreden over het kabinet, nu is dat nog een derde (35%). Ook GroenLinks kiezers zijn ontevredener geworden (was 46 procent, nu 22 procent).

Figuur 3 – Tevredenheid met kabinet naar stemvoorkeur in 2021

Tevredenheid met kabinet Rutte III in percentage ‘tevreden’ naar politieke partijvoorkeur (11 januari '21, n = 2.336; 25 januari, n = 2.232; 15 februari, n = 2.521; 2 maart, n = 2.685); Hoe tevreden of ontevreden bent u in het algemeen met het huidige kabinet –Rutte III, van VVD, CDA, D66 en ChristenUnie?)

*Cijfers indicatief (N < 50)

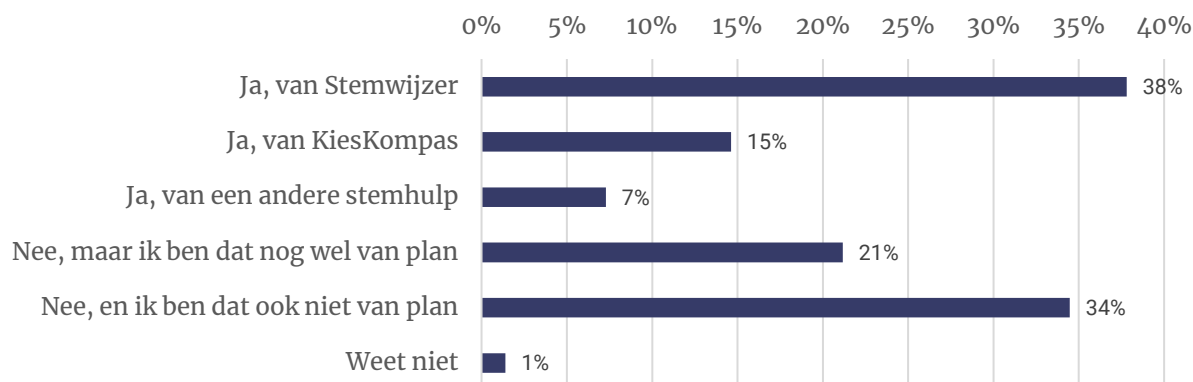
3 Online stemhulpen

3.1 Vooral jongeren gebruiken stemhulp

Een groot deel van de respondenten⁶, 43 procent, heeft gebruikgemaakt van een online stemhulp. Van de stemhulpen zijn de Stemwijzer en het Kieskompas het meest populair, respectievelijk 38 en 15 procent van de kiezers heeft van deze stemhulpen gebruik gemaakt.

Figuur 4 – Heeft u gebruik gemaakt van een online stemhulp?

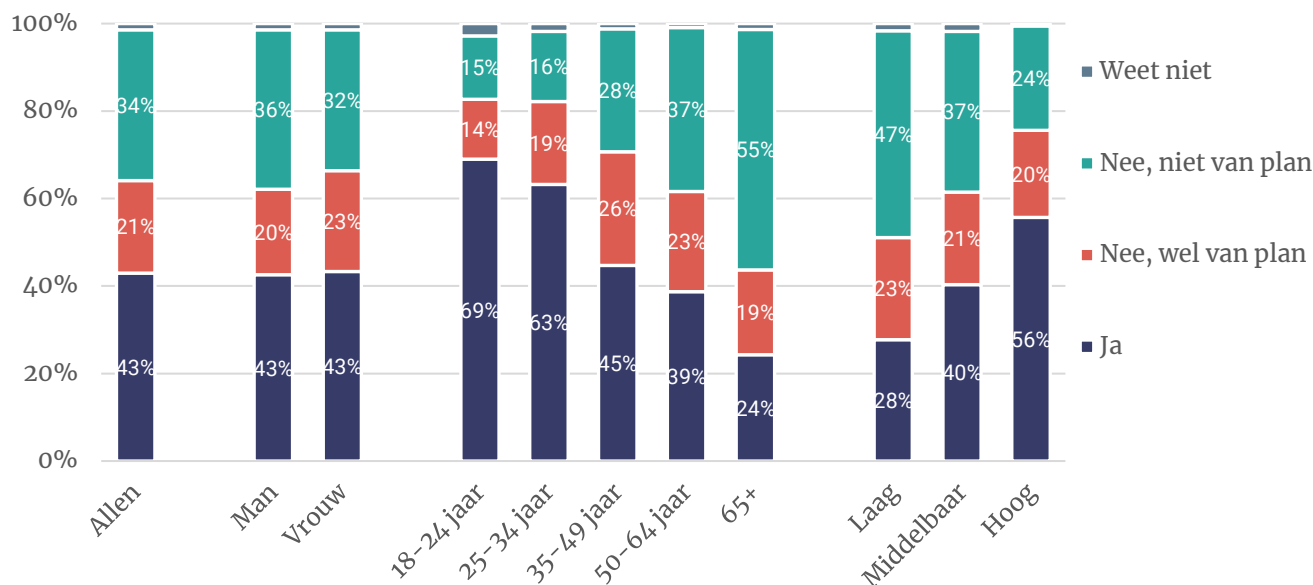
Basis: halve steekproef, n = 1.156

De stemhulpen zijn met name populair onder jongeren en onder hoger opgeleiden. Mannen en vrouwen maakten tot nu toe in gelijke mate gebruik van een stemhulp, maar een iets groter aandeel van de mannen (36% t.o.v. 32% van vrouwen) zegt ook niet van plan te zijn om dit nog te gaan doen.

Figuur 5 – Heeft u gebruik gemaakt van een online stemhulp?

Basis: halve steekproef, n = 1.156

⁶ In dit onderzoek vinden we hoogstwaarschijnlijk een overschatting van het gebruik, aangezien er een relatie is tussen het meedoen aan politiek onderzoek en gebruik van stemhulpen.

3.2 Het advies van de Stemwijzer

Aan de kiezers die de Stemwijzer hebben gebruikt, vroegen we welk advies ze kregen. Kiezers konden meerdere (max. drie) adviezen noemen die ze kregen. Voor een aantal partijen geldt dat hun aandeel in de stemadviezen veel groter is dan het aandeel van die partij in de peiling:

- 19 procent kreeg een GroenLinks- 'stemadvies', terwijl zes procent van de kiezers zegt GroenLinks te gaan stemmen
- 11 procent kwam in de Stemwijzer uit op 50Plus, één procent van de kiezers zegt hierop te gaan stemmen
- Ongeveer 1 procent zegt nu op Volt te gaan stemmen, bij elf procent van de gebruikers van de Stemwijzer wordt deze partij genoemd.
- Code Oranje en Bij1 komen in de Stemwijzer bij sommige kiezers naar voren (elk 4%), terwijl beide partijen in de peiling nog niet de kiesdrempel halen.

Verder zien we dat:

- Kiezers van GroenLinks kregen naar verhouding vaak een advies dat bij hun voorkeur past
- Het aandeel van de CDA-, D66-, SP- en PvdA kiezers dat een Stemadvies kreeg dat overeenkomt met wat ze nu zouden stemmen is relatief beperkt (minder dan 70%)
- Slechts 5 procent van de gebruikers van de StemWijzer de SP als stemadvies meekreeg

Tabel 6 – Tot welk 'stemadvies' kwam u bij de Stemwijzer? Max 3 antwoorden mogelijk

Basis: gebruikers van de Stemwijzer (n = 427), naar partij van eerste voorkeur.

	Percentage in peiling	Totaal	VVD	PVV	CDA	D66	GL	SP	PvdA
VVD	20%	27%	76%	13%	29%	10%	8%	0%	9%
GroenLinks	6%	19%	3%	0%	6%	20%	90%	11%	34%
D66	8%	17%	14%	0%	8%	67%	20%	0%	14%
PVV	10%	14%	10%	79%	0%	2%	0%	8%	3%
CDA	10%	13%	19%	10%	68%	2%	0%	6%	9%
PvdA	7%	12%	5%	2%	12%	8%	21%	9%	63%
50Plus	1%	11%	14%	6%	21%	6%	4%	22%	10%
Volt	1%	9%	2%	3%	0%	19%	9%	0%	12%
FvD	3%	8%	3%	24%	7%	1%	3%	6%	0%
CU	3%	6%	5%	0%	8%	10%	7%	9%	8%
PvdD	3%	6%	0%	0%	0%	2%	29%	4%	2%
JA21	1%	5%	5%	15%	3%	2%	0%	5%	0%
SP	5%	5%	3%	8%	0%	0%	2%	53%	8%
SGP	2%	4%	7%	3%	8%	0%	2%	0%	0%
Code Oranje	0%	4%	2%	11%	6%	2%	0%	11%	3%
Bij1	0%	4%	1%	0%	3%	6%	13%	0%	2%
DENK	2%	3%	3%	1%	0%	0%	4%	0%	0%
BoerBurgerBeweging	0%	3%	4%	3%	10%	0%	3%	0%	0%
NIDA	0%	2%	0%	0%	0%	0%	2%	0%	2%
Piratenpartij	0%	2%	0%	0%	0%	7%	3%	5%	0%
Andere partij	1%	5%	6%	3%	6%	4%	5%	5%	2%
Geen duidelijk advies		1%	1%	0%	0%	2%	0%	0%	0%
Weet ik niet (meer)		4%	1%	3%	0%	12%	0%	0%	10%
N		427	93	40	32	52	43	19	44

3.3 Advies van het KiesKompas

Van alle kiezers zegt 15 procent gebruik te hebben gemaakt van het KiesKompas. In het KiesKompas zijn niet alle partijen opgenomen: Volt, JA21, Bij1, Code Oranje, BoerBurgerBeweging, Piratenpartij en NIDA zijn niet in het KiesKompas opgenomen. Toch denkt een deel van de kiezers dat het KiesKompas een van deze partijen als resultaat na het invullen van de stemhulp noemde. De VVD wordt net als bij de Stemwijzer het vaakst genoemd, gevolgd door het CDA (bij de Stemwijzer door GroenLinks). Opvallend is dat de SP relatief weinig als resultaat na het invullen genoemd wordt: 3 procent van de kiezers kreeg als resultaat de SP, terwijl 5 procent van de kiezers op deze partij zou stemmen. Ook in de Stemwijzer zien we dit patroon (daar kreeg 5 procent van de invullers de SP als resultaat).

Tabel 7 – Tot welk ‘stemadvies’ kwam u bij KiesKompas? Max 3 antwoorden mogelijk.

Basis: gebruikers Kieskompas (n = 162)

	Percentage in peiling	Totaal KiesKompas	VVD	D66	PvdA
VVD	20%	21%	67%	3%	0%
CDA	10%	16%	33%	9%	0%
D66	8%	15%	6%	55%	17%
PVV	10%	14%	17%	3%	0%
GroenLinks	6%	14%	6%	21%	26%
PvdA	7%	13%	3%	19%	60%
Forum voor Democratie	3%	11%	7%	0%	0%
50 Plus	1%	9%	8%	0%	6%
Volt	1%	9%	6%	14%	10%
ChristenUnie	3%	7%	3%	21%	15%
JA21	1%	5%	3%	0%	0%
DENK	2%	5%	2%	5%	17%
SGP	2%	4%	9%	0%	0%
Partij voor de Dieren	3%	4%	0%	0%	0%
SP	5%	3%	2%	0%	0%
Bij1	0%	3%	0%	6%	0%
Code Oranje	0%	2%	0%	0%	0%
BoerBurgerBeweging (BBB)	0%	1%	3%	0%	0%
Piratenpartij	0%	1%	0%	0%	0%
NIDA	0%	0%	0%	0%	0%
Andere partij		6%	8%	0%	0%
Geen duidelijk advies		1%	0%	5%	0%
Weet ik niet (meer)		8%	3%	9%	14%
N		162	31	22	19

4 Regeringsdeelname

4.1 Rechtse kiezers vinden regeringsdeelname vaak essentieel

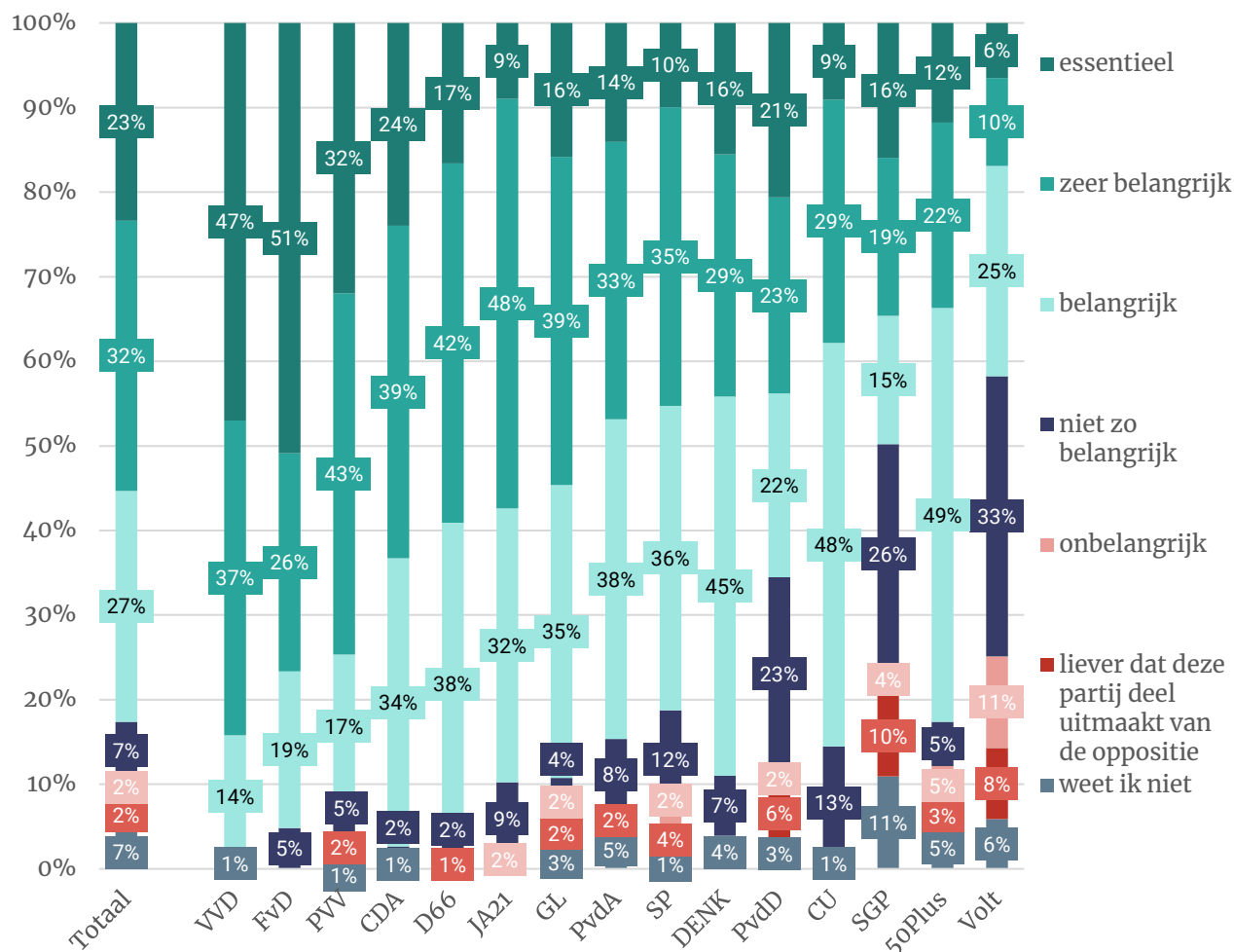
Een groot deel van de VVD, FvD-, PVV- en CDA-kiezers vindt het essentieel dat hun partij na de verkiezingen deel van de regering wordt. Voor de kiezers van FvD en PVV speelt wellicht mee dat ze het gevoel hebben dat ze tot nu toe geen invloed op het beleid hebben: deze partijen doen niet mee aan akkoorden zoals het pensioen- of klimaatakkoord, zoals GL en PvdA wel doen.

Daarnaast speelt er bij deze kiezers een gevoel van urgentie: het land moet gered worden.

Daarnaast zijn er drie partijen, SGP, PvdD en Volt*, waarvan een relatief groot aandeel van de kiezers het niet (zo) belangrijk vindt dat de partij deel wordt van de nieuwe regering. Een klein deel van deze kiezers heeft zelfs liever dat de partij deel van de oppositie uitmaakt. Voor de overige kiezersgroepen geldt dat ze regeringsdeelname wel belangrijk vinden, maar slechts een beperkt deel van deze kiezers omschrijft regeringsdeelname als 'essentieel'.

Figuur 6 – Hoe belangrijk vindt u het dat de partij van uw eerste voorkeur na de verkiezingen deel gaat uitmaken van de regering?

Basis: alle kiezers, n=2.466.

*Uitkomsten voor 50Plus, Denk, JA21 en Volt zijn indicatief (n < 50)

4.2 Waarom willen PVV- en FvD-kiezers meeregeren?

Gevraagd naar waarom ze het belangrijk of essentieel vinden dat hun partij deel wordt van de nieuwe regering, antwoorden kiezers van de PVV dat er bij regeringsdeelname van de PVV écht iets gaat veranderen, en dat anders het beleid van de laatste jaren gewoon wordt voortgezet. Daarnaast vinden deze kiezers het belangrijk dat de PVV mee gaat regeren omdat de PVV in zetelaantal de tweede partij van het land is.

Kiezers van Forum Democratie vinden regeringsdeelname belangrijk omdat:

- Ze een gevoel van urgentie ervaren: *'Anders blijven we op dezelfde weg doorgaan naar de afgrond'*
- Meeregeren leidt tot echte verandering in Nederland
- Er een einde aan- of beperking van de maatregelen ter bestrijding van het coronavirus moet komen

5 Onderzoeksverantwoording

Verantwoording

I&O Research voerde een landelijk representatief onderzoek uit onder 2.685 Nederlanders van 18 jaar en ouder. Het onderzoek vond plaats van maandagmiddag 1 maart tot dinsdagmiddag 2 maart 2021.

In totaal werkten 2.685 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee aan dit onderzoek. Het grootste deel hiervan is afkomstig uit het I&O Research Panel en 192 respondenten vulden de vragenlijst via het panel van PanelClix. Sommige vragen hebben een afwijkende steekproefbasis en zijn niet aan alle deelnemers gesteld. Indien dit het geval is wordt dit bij de figuur vermeld.

Weging en marges

De onderzoeksresultaten zijn gewogen op geslacht, leeftijd, regio, opleidingsniveau en stemgedrag bij de Tweede Kamerverkiezingen in maart 2017. De weging is uitgevoerd conform de richtlijnen van de Gouden Standaard. Hiermee is de steekproef representatief voor de kiesgerechtigde Nederlandse inwoners (18+), voor wat betreft deze achtergrondkenmerken. Bij onderzoek is er sprake van een betrouwbaarheidsinterval en onnauwkeurigheidsmarges. In dit onderzoek gaan we uit van een betrouwbaarheid van 95 procent. Bij een steekproef van $n=2.685$ en een uitkomst van 50 procent is er sprake van een foutmarge van plus of min 1,9 procent.

I&O Research Panel

Het I&O Research Panel is geworven op basis van aselechte personen- en huishoudensteekproeven op traditionele manier (geen zelfaanmelding). Sinds april 2019 werkt het I&O Research Panel met een spaarprogramma, waarbij deelnemers punten sparen afhankelijk van de lengte en complexiteit van de vragenlijst. Deze punten kunnen later worden ingewisseld voor Bol.com-tegoed of een donatie aan een goed doel.

I&O Research

I&O Research is het grootste onderzoeksbureau voor overheid en non-profit (volgens de MarktOnderzoeksAssociatie, MOA, 2019). Het is onze missie bij te dragen aan beter onderbouwde keuzes van onze klanten, op basis van onderzoek en advies. Wij werken voor overheids- en non-profitorganisaties.

I&O Research heeft vestigingen in Amsterdam en Enschede.

I&O Research is lid van de MarktOnderzoeksAssociatie (MOA), maakt deel uit van de Research Keurmerk Groep en onderschrijft de internationale ICC/ESOMAR-gedragscode voor markt- en sociaalwetenschappelijk onderzoek. I&O Research is ISO 9001-, ISO 20252- en ISO 27001-gecertificeerd. Het online onderzoekspanel (I&O Research Panel) is ISO 20252-Annex A gecertificeerd. Dit is de norm voor online en offline access panels.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl